

N:o 141.

Af herr **D. Holmgren**, om *skrifvelse till Konungen angående ändring af 30 § regeringsformen.*

I regeringsformens 30 § heter det: »Konungen eger att, på det sätt förr öfligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorater. De så kallade konsistoriella gäll vare vid deras valrätt bibehållna».

Genom detta grundlagsstadgandes förra del fastslogs för nära hundra år sedan ett redan då gammalt förhållande, hvars principiella orättvisa måste falla enhvar i ögonen och hvars ledsamma praktiska följder äro allmänt bekanta. Det torde nu ej vara för tidigt, att statsmakterna tänka på undanröjandet af sagda orättvisa. Den är visserligen icke den enda i sitt slag, men väl i sitt slag den enda, som har sitt stöd i grundlag, och innan definitiva åtgärder för åstadkommande af verklig likformighet i fråga om kyrkoherdebeställningars tillsättande kunna vidtagas, måste tydligen den grundlagsfästa skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat i första rummet aflägsnas. Äfven med hänsyn till de regala pastoratens stora antal, cirka 500, är denna fråga af den största betydelse.

En ärad motionär i Andra Kammaren har vid innevarande riksdag hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till upphäfvande af patronatsrätten, därvid ställande i utsikt, att de regala pastoratens antal skulle komma att ytterligare ökas med en del af de för närvarande patronella. Genom den otidsenliga patronatsrättens upphäfvande, en i och för sig i hög grad önskvärd åtgärd, skulle väl ett afsevärdt steg vara taget i riktning mot församlingarnas likställighet i fråga om tillsättandet af deras själasörjare; men en sådan åtgärd skulle dock endast i jämförelsevis ringa mån afhjälpa det hittills rådande missförhållandet, äfven

om större delen af de omkring 90 pastorat, som tillhöra kategorien »patronella», förvandlades till konsistoriella.

Frågar man sig, hvarför den rätt, som i nära 700 pastorat får utöfvas af församlingarna själfva, är dessa förmenad i de öfriga, så blir svaret endast en hänvisning till vissa mer eller mindre dunkla historiska fakta, som dock endast på sin höjd kunna förklara, huru ett sådant förhållande uppkommit, men icke gifva några verkliga rättsstöd för dess uppkomst, än mindre för dess bibehållande. Otvifvelaktigt är, att det ursprungligen varit församlingarna själfva, som tillsatt sin kyrkoherde, eller att, såsom i vissa landskap, den utnämmande varit bunden af församlingarnas förslag. Konungens »rätt» härutinnan grundar sig uppenbarligen och i många fall bevisligen på ren usurpation; och frågan om afskaffandet af densamma är en fråga om utplånandet af en »sekelgammal orättvisa».

Det är emellertid ej blott såsom en principiell eller teoretisk orättvisa detta konungamaktens prerogativ bör försvinna. Det är hufvudsakligen dess praktiska konsekvenser, som göra dess bibehållande allt olidigare för församlingarna och äfven borde göra dess afskaffande önskvärdt i konungamaktens egna ögon.

Församlingen mottager det förslag, domkapitlet på grund af sökandenas »meriter» upprättat, de föreslagne aflägga inför församlingen sina prof, frågodag och val äger rum — och någon tid därefter öfverraskas kanske församlingen af underrättelse om, att en för densamma alldeles obekant prästman, hvars namn kanske ej ens varit inom församlingen hört, blifvit af Kungl. Maj:t utnämnd på grund af »extra ansökning» direkt hos Konungen. Eller ock har Konungen, med förbigående af den som erhållit församlingens alla eller flesta röster, utsett en annan af de föreslagne. Sant är väl, att ett åsidosättande af församlingens önskan kan äga rum äfven vid tillsättning af kyrkoherde i konsistoriella pastorat, i det fall nämligen, att fjärde profpredikant kallats, men i följd af den större svårigheten, att på grund af prästvalsförordningens stadganden inom konsistoriella pastorat få sådan kallelse till stånd, har denna möjlighet där mindre att betyda; och Konungen kan i alla fall icke där utnämna hvem han vill, utan måste taga en af de fyra, som föreslås. Att äfven denna Konungens befogenhet, som, såvidt jag kan förstå, icke är förenlig med grundlagens föreskrift om de konsistoriella gällens valrätt, äfven borde afskaffas, är emellertid en sak för sig; församlingarnas rätt i de regala pastoraten blir hvarken bättre eller sämre, vare sig Konungens sistnämnda befogenhet beträffande de konsistoriella pastoraten afskaffas eller bibehålles.

Det säger sig själf, att när församlingarna gång efter annan se sina

önskningar lämnade utan afseende, de till slut skola finna det ändamålslost att gifva dessa önskningar något uttryck. Sålunda uppstår inom dessa församlingar en likgiltighet för prästvalen, hvilken lätt öfvergår till likgiltighet för kyrkan själf. Detta kan icke vara till kyrkans fromma. Förhållandet mellan församlingen och en densamma påtvungen herde, som den är skyldig att aföna, blir naturligtvis icke heller hvad det borde vara. Och sålunda lider äfven församlingslivet. Men det torde vara onödigt att vidare orda öfver de allmänt kända menliga konsekvenserna af det kungliga prerogativ, hvarom här är fråga.

Att dess afskaffande gör åtskilliga andra lagförändringar nödvändiga, särskildt en ändring af vissa §§ i lagen angående tillsättning af prästerliga tjänster, säger sig själf. Men detta blir en cura posterior, sedan den nödiga grundlagsändringen först kommit till stånd.

På grund af det anförda tillåter jag mig härmed föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af 30 § regeringsformen, att den Konungen i detta lagrum tillagda rätt att tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorat upphör, och sistnämnda pastorat likställas med de konsistoriella.

Stockholm den 25 februari 1903.

David Holmgren.